

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:

Farida Khalaf and Andrea C. Hoffmann

DAS MÄDCHEN, DAS DEN IS BESIEGTE:

FARIDAS GESCHICHTE

First published in Germany by Lübbe in 2016

Copyright 2016 © by Bastei Lübbe AG, Köln

Translation Copyright © 2016 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-01681-9

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

FARIDA HALAF
ANDREA C. HOFMAN

DEVOJKA KOJA
JE POBEDILA

ISIS

Faridina priča

S nemačkog prevela Jelena Mićović

izdavaštvo
vulkan

Beograd, 2016.

Zaista se zovem Farida Halaf, ali nisam devojka s naslovnice, jer ne želim da pokažem svoje lice. Imena svih ostalih pomenutih u ovoj knjizi su promenjena. Imena osoba iz javnog života su prava.

PROLOG

Otac mi je pokazao kako da se postavim u položaj: „Pomeri levu nogu još malo unapred i savij obe noge blago u kolenima.“

Popravio mi je držanje tako što me je nežno uhvatio za ramena i povukao unazad, vrativši me u uspravni položaj. Kao graničar u Iračkoj armiji znao je kako se rukuje oružjem. Onda mi je stavio pušku u ruke – AK-47. Kalašnjikov je bio lakši nego što sam mislila.

„Desnu ruku postavi iza okidača“, objasnio mi je. „Baš tako. S levom možeš da usmeravaš cev. Hajde, ciljaj na ono stablo tamo dole.“ Nanišanih sam u pravcu duda koji je rastao u našoj bašti. „Pucaj!“

Bojažljivo sam prstima dodirnula okidač. Ništa se nije dogodilo.

„Hajde“, rekao je. „Usudi se slobodno, Farida!“

Sasvim nežno sam pritisnula okidač dok se napokon nije začulo tiho kliktanje. Otac se nasmejao iza mene.

„Tačno tako“, pohvalio me je. „Dobro!“

Pogledala sam ga zbunjeno.

„Nisam još otkočio osigurač na pušci“, objasnio mi je. „Ali odmah ćemo i to da uradimo. Evo, ovako se to radi.“ Pokazao mi

je kako da pomerim polugu osigurača na desnoj strani sanduka.
„Jesi li spremna?“

„Naravno“, rekla sam gledajući koncentrisano preko nišana.

„Oprezno sad.“

„Okej.“

„Jesi li si dobro nanišaniła?“

Klimnuh glavom.

„Pucaj onda!“

Prodoran zvuk odjeknuo je našom baštom, a ja sam se zateturala od povratnog udara kalašnjikova.

„Bravo!“, rekao je otac cereći se ispod tamnih brkova.

Zajedno smo otišli do dudu da proverimo rezultat mog prvog pokušaja. I zaista, mali komad čelika zabio se u krajnju desnu stranu stabla. Prazna čaura ležala je u prašini na tlu, na udaljenosti od oko jednog metra.

„Talentovana si“, zaključio je otac. „Uz malo vežbe bićeš uskoro bolja od svoje majke.“

„Stvarno tako misliš?“, pitala sam ga sva uzbuđena. Nežno me je pomilovao po glavi.

„Da, samo moraš još da vežbaš, onda će ti sve ići sasvim lako. Postaviću metu u bašti za tebe. Videćeš, s vremenom ćeš prestati da se plašiš pucnja, a naučićeš i da bolje amortizuješ povratni udarac.“

Žustro sam klimnula glavom. Bila sam veoma ponosna što me je otac već sada, s petnaest godina, učio da rukujem kalašnjikovim. Moju majku i mog dve godine starijeg brata Delana obučio je još pre nekoliko godina. Ali mog dve godine mlađeg brata Serhada još nije. To je bio jasan znak da je smatrao da sam odrasla, ili barem da sam dovoljno odrasla da branim našu kuću i posed ukoliko to bude potrebno.

Devojka koja je pobedila ISIS

Tri puške bile su uskladištene u drvenom kovčegu, u roditeljskoj spavaćoj sobi. Jedna od njih bila je očeva službena puška, koju je dobio u vojsci. Ostale dve je kupio na pijaci.

„I žene moraju da znaju da pucaju“, rekao je. „Kada sakupim dovoljno novca, kupiću još jedan kalašnjikov, tako da svi imamo po jedan u slučaju opasnosti.“

Otac mi nije rekao na kakav slučaj opasnosti misli. A meni je još uvek nedostajalo dovoljno mašte da ga zamislim. Nije mi ni na pamet palo da je očeva opreznost imala veze s činjenicom da smo mi jezidi, a ne muslimani. Pomislila sam da se verovatno radi o odbrani od razbojnika, koji bi mogli da pokušaju da nam ukradu neke vredne stvari iz kuće. Katastrofa, koja nam je predstojala, tada mi je bila potpuno nezamisliva.

POGLAVLJE 1

Naš svet, kakav je nekada bio

Živeli smo u selu Kočo koje se nalazilo u podnožju severno-iračke planine Sindžar. Selo je imalo 1.700 stanovnika. Priroda bi na proleće zasijala u svim mogućim duginim bojama: oko sela bi se rascvetalo drveće i cveće na poljima gde su pastiri izvodili kozja stada. Na leto bi se zbog vreline opet sve sparušilo i većina biljaka bi uginula od suše. Zato su stanovnici prokopali nekoliko kanala oko sela Kočo. Pomoću njih smo navodnjavali naša polja. I našu baštu, koja se nalazila iza visoke zidane ograde, morali smo svakog dana da je zalivamo. To je bio moj posao: ujutro i uveče bih uzimala veliko crevo, odvrtila slavinu na terasi i zalivala sve što je raslo u našoj bašti.

Imali smo vrlo lepu baštu, u kojoj su rasli i dudovi, bademi i kajsijsje. U njihovom hladu majka je zasadila i povrće: tikvice, praziluk, patlidžan, krompir, luk, salatu i kupus. Oko kućne terase cvetale su različite vrste ruža, koje su, posebno uveče, čarobno mirisale. Tokom toplog godišnjeg doba, majka, moja mlađa braća Serhad, Šivan i Kenivar i ja često smo boravili u tom malom raj.

I otac i stariji brat Delan uživali su u spokoju i svežini našeg vrta kada nisu bili na poslu.

Sama kuća bila je jednospratna i imala je pet prostorija: kuhinju, dnevnu sobu i tri spavaće sobe – roditeljsku, sobu moje braće i moju. Kao jedino žensko dete u porodici imala sam pravo na svoje malo carstvo. Uprkos tome, često sam žalila što nemam sestru s kojom bih rado delila sobu. Ali zato sam, uvek kada mi se prohte, mogla da pozovem drugarice u goste. Moja drugarica Evina i rođaka Nura često su me posećivale. Nura i ja smo išle u isto odeljenje u školi. Evina je bila nekoliko godina starija od nas i već je završila školu. Zavidеле smo joj što je imala dosta slobodnog vremena, dok smo nas dve skoro svako popodne bdele nad domaćim zadacima. Mirne i blage naravi, Evina nam je bila kao starija sestra.

Od sve svoje braće najbliškija sam bila s najstarijim bratom Delanom. Skoro stalno smo bili zajedno i delili mnoga zajednička interesovanja. Između drveća u bašti često smo u popodnevним satima igrali fudbal. Stariji brat me je takođe naučio kako da vozim kola, doduše tajno, na obroncima planina. Otac je naučio samo njega i Serhada, smatrajući da devojčicama nije potrebno da voze. Pohađanje auto-škole i polaganje vozačkog ispita u našem selu nije bilo uobičajeno čak ni za muškarce.

Zapravo, naša kuća prvobitno je trebalo da ima dva sprata. Tako je otac naumio kada ju je pre mnogo godina započeo zajedno sa stricem. Ali uskoro je ponestalo novca za to. Od svoje plate graničara i uz skromnu dodatnu zaradu od poljoprivrede, nije mogao da sakupi dovoljno novca i za drugi sprat. A bilo mu je i veoma važno da sva njegova deca pohađaju školu. Ukratko, uvek je postojalo nešto važnije da se nabavi ili plati. A s vremenom smo se

Devojka koja je pobedila ISIS

svi navikli na čeličnu armaturu koja štrči iz krova. I mnoge druge kuće u Koču izgledale su isto. Armatura je svuda nagoveštavala da u svakom trenutku može da nikne još jedan sprat na kući. U letnjim mesecima, kada bi kuća postala pretopla za spavanje, selili bismo se s dušecima na krov i uživali u svežem noćnom vazduhu.

Moja majka je takođe imala izuzetno pragmatičan pristup prema nedovršenom gornjem spratu: razapela je konopac između gvožđa i na krovu prostirala opran veš, što smo Delan i ja, naravno, podržavali, imajući u vidu da smo često, dok se veš još sušio u bašti, dobijali grdnju kada bi naša prljava lopta umesto u голу završila u tek opranom čaršavu.

Sada su se pak na krovu već izvesno vreme nalazili mešalica za beton i džakovi cementa, koje je Delan kupio od svoje zarade kao građevinski radnik. Razlog: moj brat je naumio da se ženi. I naravno, mora da ima svoj stan u koji će dovesti buduću nevestu.

Ipak, za ženidbu je pre svega morao da nađe nevestu. Tokom jedne od naših vožnji po obroncima planina, priznao mi je da je devojka u koju se zaljubio morala da ga odbije. Njeni roditelji su je već obećali nekom drugom i to se više nije moglo promeniti. Sada se Delan trudio da zadobije naklonost Zevine, jedne naše rođake koja je meni bila posebno draga.

„Moliću se da te njeni roditelji prihvate kao zeta“, obećala sam mu svečano. Brakovi između rođaka bili su naročito poželjni u našem kraju, pošto se pretpostavljalo da će u tom slučaju novonastali rodbinski odnosi biti harmonični.

U susednim selima su uglavnom živeli muslimanski Arapi. Oni su se u svakom pogledu razlikovali od nas, a ne samo po veri. Imali su drugačije životne navike, tradicije i običaje. Mi smo govorili kurdskim, a oni arapskim. A pošto se jezidi venčavaju isključivo

s pripadnicima svoje verske zajednice, nismo imali nikakvih rodbinskih veza u selima oko nas. Gajili smo prijateljske, a pre svega poslovne odnose s muslimanima. Muslimanski trgovci dolazili bi u Kočo, nudeći nam voće i slatkiše na prodaju. Ti trgovci su, naravno, bili posebno omiljeni među decom, mada su se i odrasli radovali njihovoj robi.

Uz to je svaki dečak iz sela imao svog muslimanskog kuma: to je čovek koji drži odojče u rukama dok se obavlja ceremonija obrezivanja. Po pravilu, ovom svečanom činu prisustvuje celo selo. Kada se, primera radi, obrezivao moj najmlađi brat Kenivar, držao ga je očev prijatelj, po veri musliman. Tako je on postao Kenivarov čika, to jest kum. Iako nije postojalo krvno srodstvo među porodicama, muslimanski kum je poštovao preuzetu obavezu i pomagao detetu ili kasnije odraslom muškarcu, ukoliko bi mu njegova pomoć bila potrebna. Istovremeno je ovaj običaj učvršćivao veze između jezidskih i muslimanskih porodica, kao što je to bio slučaj između mog oca i njegovog prijatelja druge vere.

I pored ovog posebnog povezivanja, jezidi su bili na vrlo lošem glasu među muslimanima. I to smo vrlo dobro znali. Mnogi od njih nisu krili šta misle o nama: kada bi nas posećivali u selu, odbijali su da jedu našu hranu. Plašili su se da bi ona mogla da bude nečista. Pošto je nama gostoprimstvo vrlo važno, to smo uvek doživljavali kao veliku uvredu. Zašto oni gaje takva osećanja prema nama, kao detetu mi je dugo bilo neobjašnjivo.

Ali sede glave u selu tvrdile su da je to oduvek tako.

„Naša istorija je satkana od progona i patnje“, rekao mi je jednom deda. Očev otac je živeo, kao što je to običaj kod nas, odmah u susednoj kući. Bio je naočit starac s belim brkovima, stalno odeven u tradicionalnu belu odoru, koja kod nas predstavlja duhovnu

čistotu. „Svi su nas proganjali: muslimanski Kurdi, iranski šahovi, otomanski sultani. Sedamdeset i dva puta su nas masakrirali. Bezbroj puta su nam pokrali žene, proterali nas s kućnog ognjišta ili pod pretnjom mača terali da se odrekemo naše vere.“

Deda je svojom velikom grubom šakom zagladio kosu na glavi, dok sam ja sva uzbuđena slušala ove jezive priče iz prošlosti. „Dobro ih se čuvaj, moja malena“, rekao je, „pošto nas oni nazivaju *Abadat al-Sheitan* – Šejtanovim poštovaocima.“

To me je pak uplašilo. „Ali zašto?“

„Zato što je neko pre mnogo vremena izrekao tu laž“, odgovorio je on. Deda me pogleda u oči. Oči mu je, poput njegove kose, prekrivao sivi veo. Posmatrao me je kao da hoće da proceni da li sam dovoljno stara da razumem ono što će reći.

„To je zamršena priča.“ Pokazao je na sandžak koji je stajao na vrhu komode: u bronzi izlivena figura ptice s prilično velikim stomakom. „Znaš li ko je ovo?“

„Naravno“, odgovorila sam uvređeno. „To je Melek Tavus.“ Deda mora da je mislio da sam mnogo glupa, jer je baš svako dete kod nas znalo za anđela Pauna.

Deda je zadovoljno klimnuo glavom. „Tačno“, potvrdio je – naklonivši se blago Paunu. „Melek Tavus je, kao što znaš, bio najuzvišeniji među sedmoricom božjih anđela. On je najlepší i najsavršeniji od svih. Nažalost, mnogi muslimani misle da je on sušta suprotnost tome.“

„Kako?“, upitala sam, podjednako i zgrožena i zbunjena. Od ljudi iz moje okoline uvek sam slušala kako je divno božansko stvorenje bio anđeo Paun. A sada sam iznenada saznala da je bilo ljudi koji su imali oprečno mišljenje. Kako su samo došli na tako apsurdnu pomisao?

„Sve je samo jedan veliki nesporazum“, objasnio mi je deda. „On vuče koren iz jednog događaja iz dalekih davnina. Tada, na početku vremena, kada je Bog napravio Zemlju i ljude, naredio je svim anđelima da se poklone Adamu. I šta su anđeli učinili?“ Pogledao me je ispitivački.

„Postupili su po volji božjoj“, nagađala sam.

„Tačno. To su učinili. Svi osim jednog, svi osim Meleka Tavusa. On je bio jedini koji *nije* kleknuo ispred Adama.“

„Znači li to da je odbio poslušnost Bogu?“ Sada mi ipak ništa više nije bilo jasno.

„Da, odbio je“, priznao je deda. „Ali je imao vrlo dobar razlog za to. Zahtev je zapravo bilo božje iskušenje. Bog je hteo da proveri odanost svojih anđela: želeo je da vidi da li su oni zaista bili samo njemu odani, da se neće klanjati bilo kom drugom živom biću. Razumeš li sada? Melek Tavus je jedini koji se nije poklonio Adamu zato što sva njegova ljubav pripada samo Bogu!“

„Dakle, on je jedini prošao iskušenje?“

„Da. Kao jedini među svim anđelima, on je ostao veran svom Gospodu. Zato je Bog bio veoma zadovoljan njime.“

„Ali, deda!“, prekinula sam ga nestrpljivo. „U čemu je onda problem?“

„Problem je u tome što muslimani ovu priču sasvim drugačije tumače!“, rekao je starac uzrjano. „Oni misle da se Bog naljutio na Meleka Tavusa, pa ga zato nazivaju palim anđelom i smatraju ga oličenjem zla.“

Razrogačila sam oči. „Oni misle da je on...“

„Pssst!“, reče moj deda, stavljajući mi prst na usta. „Nikada ne smeš da izgovoriš to ime. U suprotnom bih morao da te ubijem.“

Devojka koja je pobedila ISIS

Uplašeno sam pogledala u dedino lice, tražeći nagoveštaj ironije u njegovom pogledu. Ali izraz lica mu je ostao nepromenjen, nije se šalio. „Obećaj mi da to nikada nećeš učiniti!“

„Nikada, deda!“, zaklela sam se i kao dokaz čvrsto stisnula usne.

Dubokim glasom, deda je tiho počeo da peva. A ja sam mu se priključila + visokim glasićem: „O Gospode moj, ti si anđeo i gospodar sveta; o Gospode moj, ti si anđeo i velikodušni kralj; ti si anđeo veličanstvenog prestola; o Gospode moj, od početka vremena ti si bio jedini.“

Napokon se deda nasmešio. „Melek Tavus je blažen i milostiv, Farida“, rekao je. „Nemoj to nikad da zaboraviš, šta god da drugi kažu o njemu. I nikada im nemoj verovati!“

„Nikada!“, ponovila sam i stisla pesnicu desnom rukom. U tom trenutku sam u potpunosti shvatila naš egzistencijalni problem: za muslimane su jezidi bili Šejtanove sluge! I na osnovu ovog nesporazuma, oni su nas mrzeli iz dubine duše.

Verski obredi u našem selu bili su neodvojivi od prirodnih ciklusa. Svakog jutra, pre zore, popela bih se s roditeljima i braćom na krov naše kuće, da pozdravimo prve sunčeve zrake. Ponekad, kada bi bilo previše hladno, ostajali bismo u kući – stojeći tačno na mestu gde će sunčevi zraci prvo pasti. Okrenuli bismo glavu prema njima i raširili ruke, kao što to rade muslimani ili hrišćani tokom svojih molitvi. Zatim bismo sklopili ruke i rekli: „Amin, amin, amin. Slava našoj veri. Neka Bog pomogne da naša vera preživi.“ To nikako ne znači da se jezidi mole Suncu: u molitvama se uvek obraćamo Bogu. Sunce nam je sveto, kao i Mesec i zvezda Danica, pošto kroz njih struji božanska energija. Više puta

tokom dana i jedanput tokom noći obraćamo se Bogu gledajući u ova nebeska tela.

Svetlost, a posebno sunčeva, veoma je važna u našoj veri. Pa zar ne zavisi sve na svetu od Sunca? Da li bi ijedna biljka opstala bez svetlosti? Da li bismo bez nje mogli da obrađujemo naša polja? Da li bismo ubirali žetvu da njome utolimo glad? Ne bismo! Zato nam je Sunce sveto: u njegovoj svetlosti leži naše mesto za molitvu i naša najvažnija veza s Bogom.

I sva četiri godišnja doba obeležena su našim velikim verskim praznicima. Ritualni ciklus započinjemo proslavom *Sere Sal*, naše Nove godine, prve srede u aprilu, takozvane Crvene srede. Tog dana cvećem ukrašavamo kuće i farbamo jaja šarenim bojama, pošto ona po našem verovanju predstavljaju novi početak života i celog sveta. Kao dete sam uvek morala da ih tražim po bašti. Ista ta jaja bi moja majka i druge žene iz sela posle u svečanom obredu darivale našim precima na groblju.

Slavili smo i *Chile Havine*, Četrdeset dana leta, i *Sere Chil Zivistane*, Četrdeset dana zime. Tokom oba ova praznika održavaju se složeni verski obredi koji se završavaju trodnevnim postom.

Najvažniji verski događaj u godini je ipak bilo hodočašće u Lališ. Na jesen, kada minu letnje vreline i vreme opet postane prijatno, celo selo se uputi ka ovom mističnom mestu: predivnoj zelenoj dolini sa dva izvora, oba sveta. Već kao malo dete kupala sam se u Belom izvoru. Ali Lališ nije samo zemaljsko mesto, već i božansko: ovde se, po verovanju jezida, jednom davno Bog spustio na zemlju. Ovde je stvorio sedam anđela, Sunce, Mesec i zvezde, sve životinje i biljke, reke i mora.

Sve je zato jednom davno imalo svoj početak u Lališu. I čovek je stvoren na ovom savršenom mestu.

Devojka koja je pobedila ISIS

„Mi jezidi direktno potičemo od Adama“, rekao je otac, koji bi nam, na moju veliku radost, na putovanju ka svetilištu često pričao drevne priče.

Svi muškarci bi u čast ove svečanosti zamenili plavu vojničku uniformu, koju je otac posebno rado nosio, za belu odoru i maramu, koju su na glavi vezivali na arapski način, pomoću crne trake oko čela. I majka je nosila belu maramu na glavi. Naše žene, za razliku od arapskih, nisu morale da prekrivaju glave. Devojčice, pa samim tim i ja, išle smo golih glava i prilično moderno obučene: nosile smo iste pantalone, suknje i bluze koje smo inače nosile i u školi, mada smo uvek vodile računa o tome da barem jedan deo odeće bude beo.

„Ovo je najvažnija razlika između nas i drugih naroda na svetu“, nastavio je otac s objašnjavanjem. „Svi su oni potomci Adama i Eve. Samo smo mi *ez xwede dam* – oni koji su nastali od Boga.“

Pred sam ulazak u dolinu, otac nam je svake godine naređivao da se izujemo i nastavimo da hodamo bosu: niko ne sme cipelama da ukalja svetu zemlju. „Ne zaboravite da je i šaik Adi hodao po ovom tlu!“, podsetio bi nas otac.

Propovednik šaik Adi je pre mnogo vekova živio u Lališu i mi mu se klanjamo jer je on za nas reinkarnacija anđela Pauna. Njegova grobnica nalazi se u svetilištu podignutom na jednoj blagoj padini u dolini. Već iz daljine se vide špicasti vrhovi tornjeva na mauzoleju boje peska.

Na ovom svetom mestu se svake godine održava i jedan onozemaljski skup: pod vođstvom Pauna, ovde se u septembru okuplja sedam anđela koji upravljaju sudbinom Zemlje. Oni većaju o događajima koji će obeležiti predstojeću godinu i donose važne odluke o budućnosti čovečanstva. Na ovozemaljskoj strani Lališa

mi želimo svojim prisustvom da ih odobrovoljimo. Zato se i naše duhovne vođe svake godine tu okupljaju. Njima se Melek Tavus prikazuje tokom jesenjeg okupljanja i saopštava im svoju volju.

Potražili bismo neko mesto blizu svetišta gde bismo odložili svoje stvari. Smeštaj u kućama bio je dostupan samo za važne posetioce i sveštenstvo. Obični ljudi boravili su na otvorenom. Poneli bismo veliko šatorsko krilo, koje bi dvoje starije braće rasteglo o četiri drvena stuba. To nas je zaklanjalo od sunca i kiše. Ispod tog improvizovanog krova odlagali smo posuđe, ćebad i namirnice, a kozu, koju bismo uvek povelili sa sobom, vezivali smo za neko drvo u blizini.

Volela sam posete Lališu. Za omladinu je ova jesenja nedelja predstavljala pre svega raspust s mnogo zabave. Ličila je na kampovanje s prijateljima i rodbinom ogromnih razmera.

Te dane sam provodila s porodicom. Svaki dan je bio unapred isplaniran. Prvog dana bismo pešačili do Silat-mosta koji se nalazi u podnožju doline. On obeležava prelaz iz ovozemaljskog u onozemaljski Lališ. Triput bismo ispod mosta oprali ruke, a zatim triput prešli preko mosta s bakljama u ruci, govoreći: „Silat-most, s jedne strane pakao, a s druge raj.“ Potom bismo se uputili u gornji predeo doline, gde smo pevali verske pesme. Ovo bismo ponavljali tri dana.

Posle toga bi grobnica šeika Adija stupila u središte naše pažnje. Sarkofag i stubovi oko njega krasile su sjajne svilene marame raznih bolja. Četvrtog dana su se te marame sakupljale i odnosile do izvora *Kaniya Sipi*. Tamo bismo prisustvovali svečanom obredu pranja.

Prinošenje žrtve petog dana predstavljalo je jedan od vrhunaca praznika: plotunska paljba najavila bi početak žrtvovanja bika i